

KUNNSKAP OM OG HOLDNINGER TIL KOMMUNISMEN OG NAZISMEN

"Nazismens "tredje rike" varte i 12 år. Kommunismen underla seg sentral-Europa i 40 år. Skal de to store autoritære europeiske regimene være i nærheten av å bli behandlet likt i norsk samfunnsdebatt, må også yngre lære mer om kommunismens mange forbrytelser."

- Michael Konupek

1. Innledning

Civita har gjennomført en undersøkelse om unge menneskers kunnskap om og holdninger til kommunismen og nazismen. Nedenfor presenteres resultatene av undersøkelsen, som ble gjennomført i november 2007.

2. Undersøkelsen

Datainnsamlingen er foretatt av TNS Gallup, basert på et landsomfattende utvalg. Det er foretatt 998 intervjuer, gjort ved hjelp av e-post. Respondentene er en del av Gallups faste utvalg og fikk forespørsel om å delta i denne undersøkelsen. Tanken var at Gallup skulle spørre inntil man fikk inn ca 1000 intervjuer, hvilket ble gjort.

Respondentene er mellom 15 og 20 år. Det er relativt få 15-åringer (4,3 prosent) og flest 20-åringer (24 prosent), og med en tendens ellers til at det er flere 18- og 19-åringer enn 16- og 17-åringer. Det er skjev kjønnsfordeling i utvalget med 62,7 prosent kvinner. Årsaken til dette er ikke kjent. Etter at det er kontrollert for kjønnsforskjeller virker det imidlertid ikke som om kjønn er en spesielt relevant variabel, og dermed er det heller ikke grunn til å tro at den skjeve kjønnsfordelingen har noen vesentlig betydning for resultatene.

Med et såpass stort utvalg blir dessuten dataene ganske robuste, dvs at de tåler at noen svarer ekstremt, rart, inkonsekvent eller bare er ute etter å tøyse med selve spørreskjemaet. Sannsynligvis har et ørlite mindretall gjort dette; blant annet ser vi at individer som har svart svært positivt om Nelson Mandela, har gjort det samme om Adolf Hitler. Men dette er altså gjort av ytterst få respondenter og påvirker derfor i minimal grad prosentfordelingen.

2.1. Den svenske undersøkelsen

Den svenske undersøkelsen *"Att tro men inte veta. En undersökning om svenska skolungdomars kunskaper och värderingar om kommunismen, nutidshistorien och vårt närområde kring Östersjön"* ble gjennomført for "Föreningen för upplysning om kommunismen" og utført av Demoskop i 2007. Denne undersøkelsen har vært inspirasjonskilde for vår undersøkelse. Undersøkelsen fra Sverige viste at 90 prosent ikke kjente til hva Gulag var. 99 prosent kjente ikke til ordet "bolsjevik".

Vi har valgt å konsentrere oss mer enn den svenske undersøkelsen, der det var enkelte spørsmål det var vanskelig å se hensikten med. Vi har valgt å skjære ned på antall spørsmål, men til gjengjeld gjort disse mer presise.

2.2. Kunnskap og holdninger

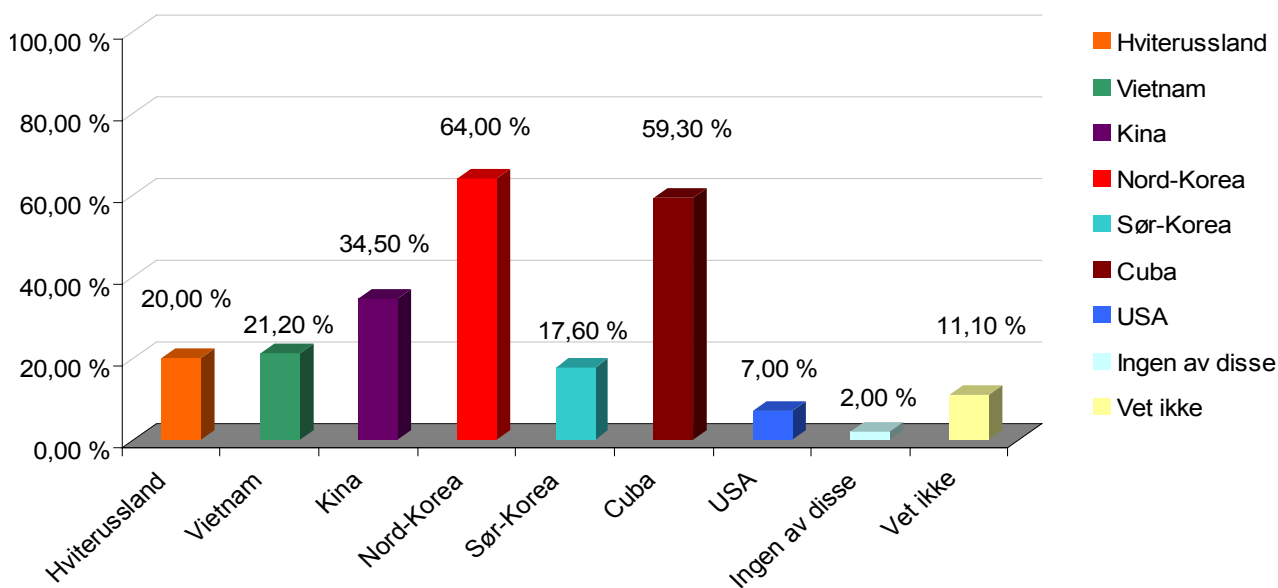
Spørsmålene vi stilte, kan deles i to kategorier. Det er spørsmål om hva respondentene mener og hva de kan. Et holdningsspørsmål vil derfor være hvordan man rangerer for eksempel Lenin på en

skala fra 1 til 10, mens et kunnskapsspørsmål for eksempel er hvorvidt respondenten kjenner til Molotov-Ribbentropp-pakten.

3. Resultater

Ett av spørsmålene lød: Hvilke av de følgende landene mener du har diktatur i dag? Svarene fordelte seg som følger:

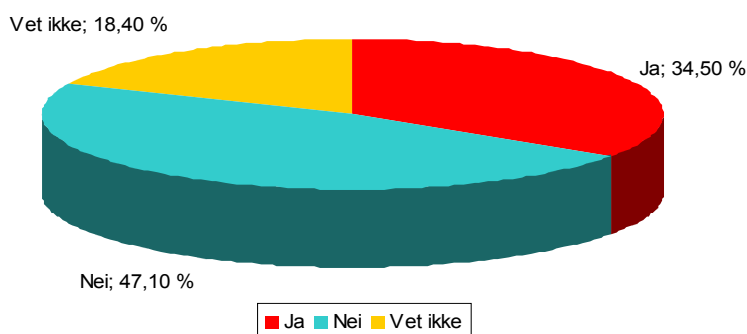
Hvilke av de følgende landene mener du har diktatur i dag?

Som det fremgår av tallene, er det bare 64 prosent som vurderer Nord-Korea som et diktatur. Bare 60 prosent mener Cuba er et diktatur, tross landets ettparti-system, styrt av Castro siden 1959.

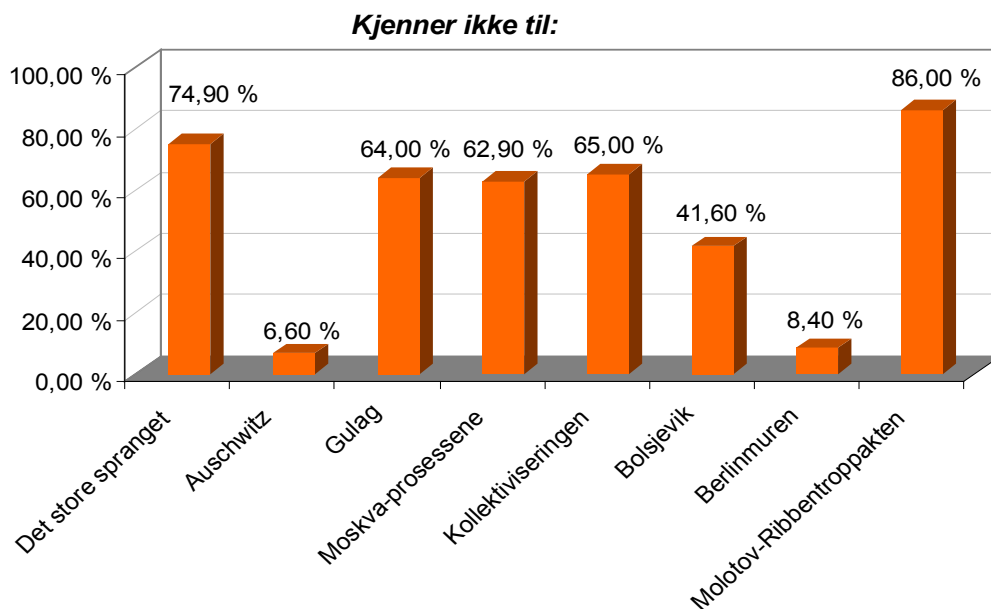
Et annet spørsmål dreide seg om kommunismen og dens eventuelle bidrag til velstand:

Mener du at kommunismen har bidratt til økt velstand noen steder i verden?

Her er det interessant å se at hele 34,5 prosent svarer ja, mens 18,4 prosent svarer vet ikke. Ja-svarene skyldes muligens at mange mener eller tror, slik flere skriver om Cuba, at kommunistisk styrte land har gratis helsevesen og ingen analfabetisme. Det hadde kanskje vært grunn til å forvente en større vektlegging av de dårlige resultatene kommunismen i Øst-Europa kunne vise til sammenlignet med Vest-Europa, for ikke å snakke om kommunistisk skapt nød i land som Sovjetunionen og Kina.

Vi spurte også respondentene om de kjente til en rekke historiske hendelser knyttet til kommunismen og nazismen:

De som svarte at de hadde kjennskap til de ulike hendelsene eller fenomenene, måtte skrive ned det de visste. Deretter leste TNS Gallup gjennom svarene for å se om de som hevdet at de hadde kunnskap, faktisk hadde det. I det store og hele stemte dette, men ikke alltid.

Svarene varierer sterkt. Hele 93,4 prosent av respondentene kjenner til Auschwitz. 86 prosent kjente ikke til Molotov-Ribbentropp-pakten, men den må vel kanskje også sies å være vanskelig å kjenne til? Verre er det kanskje at hele 62,9 prosent ikke kjenner til Moskva-prosessene. Det store spranget, altså Maos tiltak i Kina, som førte til verdenshistoriens verste hungerskatastrofe, må sies å være lite kjent, og nesten to av tre kjenner ikke til Gulag, en av de mest grusomme følger av kommunismen i Sovjetunionen.

3.1. Personvurderinger

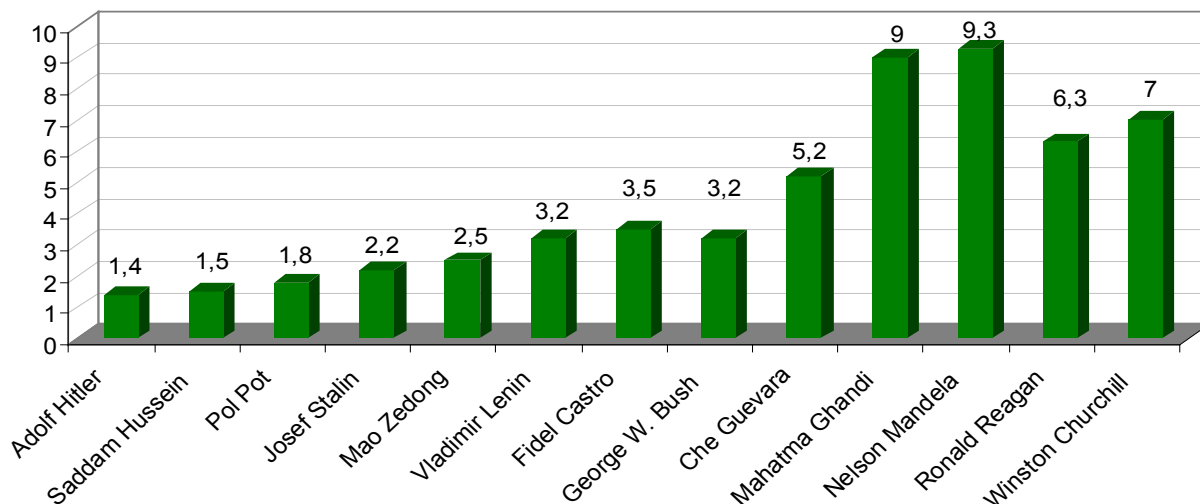
Her er det spurt om en vurdering av historiske personer – noen "snille" og noen "slemme". En helt som Nelson Mandela kjenner nesten alle, og 67 prosent av de som kjente til ham, svarer at de vurderer ham "svært positivt". De negative stemmene er her svært få.

Mandela får en snittscore på 9,3, hvilket også understreker undersøkelsens seriøsitet, fordi det er så mange "riktige" svar.

Spørsmålet vi stilte lød: Hvordan vurderer du de følgende personene på en skala fra 1-10, der 1 er "svært negativt", 10 er "svært positivt"?

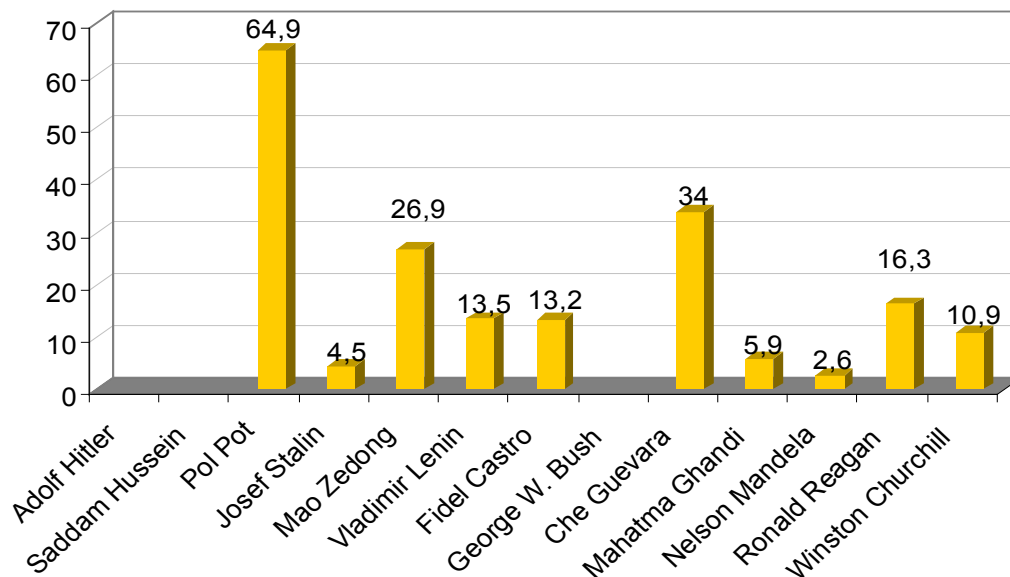
Her følger snittscore for den enkelte:

**Hvordan vurderer du de følgende personene på en skala fra 1-10?
1 er "svært negativt", 10 "svært positivt", eventuelt "kjenner ikke til":**

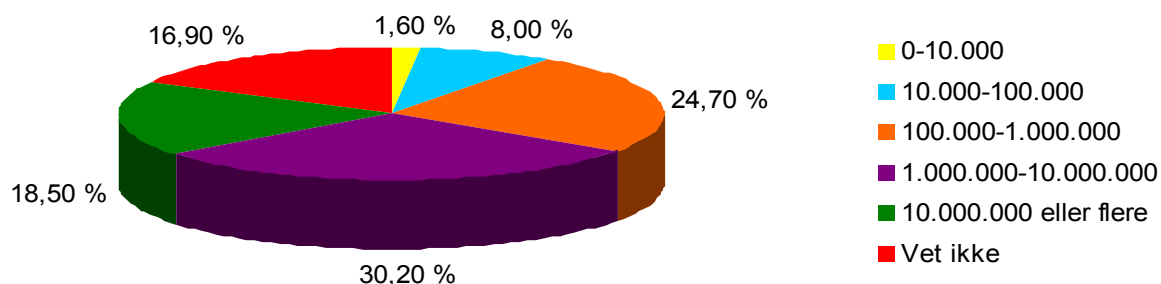
Vi stilte også spørsmål om respondentenes kjennskap til personene. Hele 64,9 prosent kjenner ikke til Pol Pot, og mer enn hver fjerde ungdom kjenner ikke til Mao. Hitler er meget godt kjent, og Stalin nesten like kjent.

Kjenner ikke til:

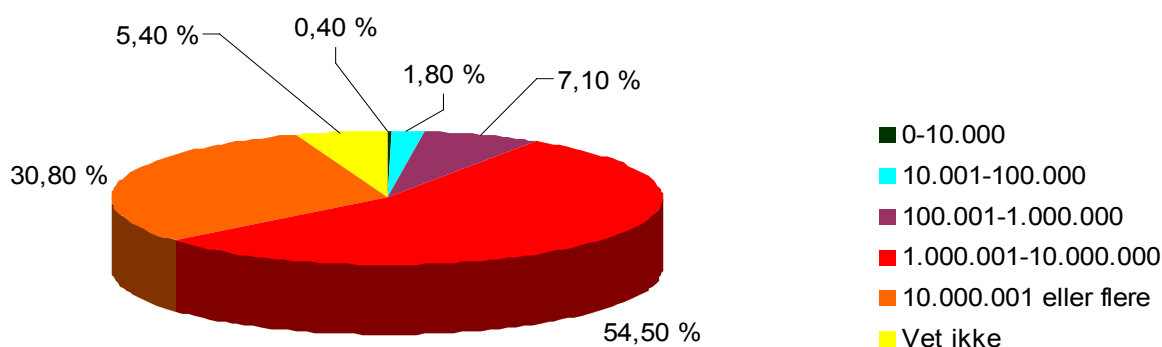
Hvor mange tror du døde som følge av kommunismen på 1900-tallet?

Antall døde:	Prosent svar:
0 - 10.000	1,60 %
10.000 - 100.000	8,00 %
100.000 - 1.000.000	24,70 %
1.000.000 - 10.000.000	30,20 %
10.000.000 eller flere	18,50 %
Vet ikke	16,90 %

Hvor mange tror du døde som følge av nazismen på 1900-tallet?

Antall døde:	Prosent svar:
0 - 10.000	0,40 %
10.001 - 100.000	1,80 %
100.001 - 1.000.000	7,10 %
1.000.001-10.000.000	54,50 %
10.000.001 eller flere	30,80 %
Vet ikke	5,40 %

På spørsmål om hva respondentene tror om konsekvensene av kommunismen og nazismen i det 20. århundre, bl.a. når det gjelder antall døde, er svarene som vist over. Hovedfunnet er enkelt: Norsk ungdom undervurderer de to autoritære samfunnsformene fra det 20. århundre når det gjelder deres evne til drap. Respondentene svarer at det er under 10 millioner drept som følge av både kommunismen og nazismen. Men som vi vet i dag: Det var 50 millioner ofre i 2.verdenskrig, mens kommunismen må svare for mellom 50 og 100 millioner døde.

4. Oppsummering

Hva forteller så denne undersøkelsen?

La oss først si noe om hva undersøkelsen ikke sier noe om:

- Undersøkelsen sier ingenting om hvorvidt kunnskapsnivået blant norsk ungdom er dårligere eller bedre i dag enn det var før i tiden.
- Undersøkelsen sier ingenting om hvorvidt kunnskapsnivået blant norsk ungdom er dårligere eller bedre enn det er i andre land.
- Undersøkelsen sier ingenting om historieundervisningen i skolen.
- Undersøkelsen sier heller ingenting om kunnskap om og holdninger til personer, hendelser og fenomener det ikke er stilt spørsmål om.

Men resultatene forteller kanskje dette:

- Mange norske ungdommer har ikke spesielt gode kunnskaper om sentrale historiske hendelser og personer.
- Norsk ungdom vet dessuten mer om nazismens forbrytelser og dens førende skikkelser enn om kommunismens.
- Norsk ungdom er mer positive eller mindre negative til kommunismen enn til nazismen.

5. Avsluttende kommentarer

Hva er årsaken til at norsk ungdom vet mer om nazismen enn om kommunismen – og hvorfor er de mer positive til kommunismen enn nazismen?

En forklaring kan være at skolen og samfunnet har bidratt til mer opplysning om nazismens forbrytelser enn om kommunismen. Det skjer gjennom Stiftelsen Hvite Busser, tidsvitnenes innsats, markering av Holocaust-dagen, Benjamin-prisen osv. Men det har sikkert også hatt betydning at dette er en del av historien som i større grad har berørt Norge direkte, og som i større grad også blir markert gjennom ulike kulturelle uttrykk.

Men motsatt kan man kanskje si at vi i mindre grad – både i skolen og i samfunnet – setter et kritisk søkelys på kommunismens forbrytelser. Det igjen kan ha sammenheng med at mange, så sent som på 60-, 70- og 80-tallet, faktisk støttet forbrytere som Stalin, Mao og Pol Pot. Mange unnskylder sin støtte til disse despotene med at de ikke visste om forbrytelsene, eller at det var godt ment. Både de og despotene selv var idealister på avveie. Man ønsker altså å foreta et skille mellom kommunismen slik den har utspilt seg i praksis og slik den er som teori.

Men for dem som ble rammet, er det ingen forskjell. Totalitære ideer er like ille – enten målet er det kommunistiske klasseløse paradiset eller nazistenes raserike tusenårsrike. De er begge fiender av de liberale ideer.

Forfatter:

Notatet er skrevet av tidligere prosjektleder i Civita, Pål Veiden og leder Kristin Clemet.

E-post: pal.veiden@sam.hio.no, clemet@civita.no

For utdypende kommentarer om metode se:

<http://www.civita.no/images/stories/PDFer/kommunisme-notat.pdf>

Litteraturliste

Courtois, Werth, Panné m.fl. (1999), *The Black Book of Communism: Crimes, Terror, Repression*, Harvard University Press (også utkommet på svensk og dansk)

Holocaust-senterets webside: www.hlsenteret.no